

УДК 336.14:352

БЮДЖЕТНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**Велентейчик Н.Ю.****BUDGETARY PROGNOSTICATION IS IN PROVIDING OF STEADY DEVELOPMENT OF REGION****Velenteichyk N.Yu.**

Обґрунтовано доцільність використання економіко-математичних, експертних методів та методів бюджетного планування для прогнозування показників бюджету регіону. Наведено послідовність та визначена система показників прогнозування фінансового стану місцевого бюджету. На основі методів екстраполяції здійснено прогнозування показників зведеного бюджету Луганської області. Запропоновано інтегральний показник оцінки фінансового стану місцевого бюджету.

Ключові слова: прогнозування, бюджет регіону, фінансовий стан, бюджетне планування, оцінка, стійкий розвиток.

Постановка проблеми. Прогнозування показників фінансового стану місцевих бюджетів є важливим інструментом механізму регулювання міжбюджетних відносин та забезпечення стійкого розвитку регіонів. Фінансовий стан місцевих бюджетів є узагальненою характеристикою результатів фінансової діяльності органів місцевого самоврядування. Його оцінка надає інформацію щодо очікуваної ефективності місцевого управління, рівня автономії від державної влади та достатності коштів для здійснення покладених на них функцій та зобов'язань. Це є основою для кращого розуміння фінансової ситуації, ефективного управління бюджетними ресурсами та індикатором інвестиційної привабливості регіонів для потенційних інвесторів/кредиторів. За умов нестабільності економічного розвитку в Україні при прогнозуванні бюджетних показників важливо ураховувати показники інфляції, обмінного курсу національної валюти, державного боргу та їхні зміни в прогнозованому періоді. Тому стає необхідною розробка нових підходів до бюджетного прогнозування, які дозволять більш об'єктивно й прозоро визначати реальні можливості й потреби різних регіонів у бюджетних коштах, вести постійний моніторинг, оперативно розраховувати й обґрунтовувати різні варіанти узгодження інтересів центрального й регіонального бюджетів.

Проблемам прогнозування доходів і видатків місцевих бюджетів в сучасних умовах розвитку економіки України присвячені роботи таких

вітчизняних вчених як Воробйов Ю.М., Дегтяр О., Іляшенко А. Х., Плескач В., Сибірянська Ю.В., Сукрушева Г.О. [1-4; 6; 7]. Проте потребують подальшого дослідження питання щодо прогнозування показників фінансового стану місцевого бюджету. Серед науковців немає єдиної думки стосовно показників фінансового стану місцевих бюджетів та підходів до його оцінки. Основна увага вітчизняних науковців зосереджена на аналізі фінансового стану місцевих бюджетів за двома аспектами: фінансової стійкості (І.М. Камінська, В.І. Щербакова, Г.М. Манеров, О.Р. Західна, Л.В. Лисяк, М.К. Дяченко, Т.Ю. Коритько) та фінансової автономії (В.І. Кравченко, Л.Є. Клець, М.В. Корнєєв). Невирішеними залишаються питання оцінки ефективності та якості управління місцевими фінансами, обґрунтування вибору методів прогнозування показників бюджету регіону, інтегральної оцінки та прогнозування фінансового стану місцевого бюджету.

Мета статті – обґрунтування науково-методичних рекомендацій щодо бюджетного прогнозування с позицій стійкого розвитку регіонів.

Матеріали і результати дослідження. Аналіз наукової літератури [1-4; 6; 7] дозволив виділити чотири узагальнені групи методів бюджетного прогнозування (табл. 1).

Основними методами бюджетного планування є методи економічного аналізу, нормативний, програмно-цільовий, балансовий, індексний. Метод економічного аналізу оцінює ступінь виконання бюджетних показників за минулий період шляхом порівняння фактичних даних з плановими та використовується під час складання проекту бюджету з метою виявлення резервів збільшення доходів бюджету та підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Відповідно до нормативного методу планові бюджетні показники розраховуються на основі встановлених норм і фінансово-бюджетних нормативів.

Таблиця 1

Класифікація методів бюджетного прогнозування

Назва групи	1 група Макроекономічні моделі	2 група Економіко-математичні методи (формалізовані)	3 група Методи бюджетного планування (економічного аналізу)	4 група Експертні методи (інтуїтивні)
Склад методів	▪ метод макроекономічних показників ▪ макроекономічний інтегрований метод ▪ метод міжгалузевого балансу	▪ методи екстраполяції (трендовий аналіз, експоненціальне згладжування) ▪ методи моделювання (економетричні, детерміновані моделі, імітаційне моделювання)	▪ нормативний; ▪ програмно-цільовий ▪ метод системного аналізу та синтезу ▪ балансовий ▪ метод економічного аналізу ▪ індексний	▪ індивідуальні (інтерв'ю, аналітичні, побудова сценаріїв), ▪ колективні експертні оцінки (метод колективної генерації ідей, метод «комісій», метод Дельфі, матричний метод, групова згода)

Програмно-цільовий метод дозволяє оцінити і вибрати кращі варіанти соціально-економічного розвитку в цільовому, галузевому і територіальному аспектах. Балансовий метод дозволяє ув'язати фінансові ресурси органів державної влади з їх потребами, збалансувати видатки бюджетів з їх доходами та на основі цього розрахувати джерела покриття бюджетного дефіциту. Індексний метод передбачає широке використання системи різноманітних індексів при розрахунку планових бюджетних показників та врахування інфляційних процесів.

Експертні методи передбачають складання прогнозу на базі оцінок, зроблених і обґрунтованих компетентними фахівцями в окремих галузях науки і народного господарства. Ефективність цих методів залежить від професіоналізму та компетентності експертів. Таке прогнозування може бути досить точним, однак експертні оцінки носять суб'єктивний характер, залежать від «відчуттів» експерта та не враховують інформацію про минуле досліджуваних процесів.

Найбільш розповсюдженими методами для прогнозування доходів бюджету є економіко-математичні. Вони можуть бути поділені на дві групи: методи екстраполяції та методи моделювання. Методи екстраполяції передбачають складання прогнозів виходячи з встановленої стійкої динаміки розвитку бюджетних показників в попередніх періодах. Розрахунок прогнозних

показників здійснюється шляхом коригування досягнутого в базовому періоді рівня показників на відносно стійкий темп їх зростання. Методи екстраполяції призводять до задовільних результатів лише в тих випадках, коли тенденції розвитку прогнозованого показника, виявлені на період розроблення прогнозу, збережуться також і на прогнозний період. Методи моделювання дозволяють врахувати безліч взаємопов'язаних факторів, що впливають на бюджетні показники та спрямовані на розробку і використання моделей, в яких значення бюджетних показників представляється у вигляді залежності від факторів, що його складають. Прогнозне значення кожного елемента показника розраховується за допомогою цієї залежності за прогнозними значеннями факторів.

Пропонована система прогнозування фінансового стану місцевого бюджету представлена на рис. 1.

Прогнозування показників зведеного бюджету Луганської області пропонується здійснювати на основі методів екстраполяції показників податкових доходів, міжбюджетних трансфертів та видатків в минулому періоді із застосуванням трендів, забезпечуючи реалізацію принципів справедливості регулювання міжбюджетних відносин та стійкого розвитку регіону (табл. 2).

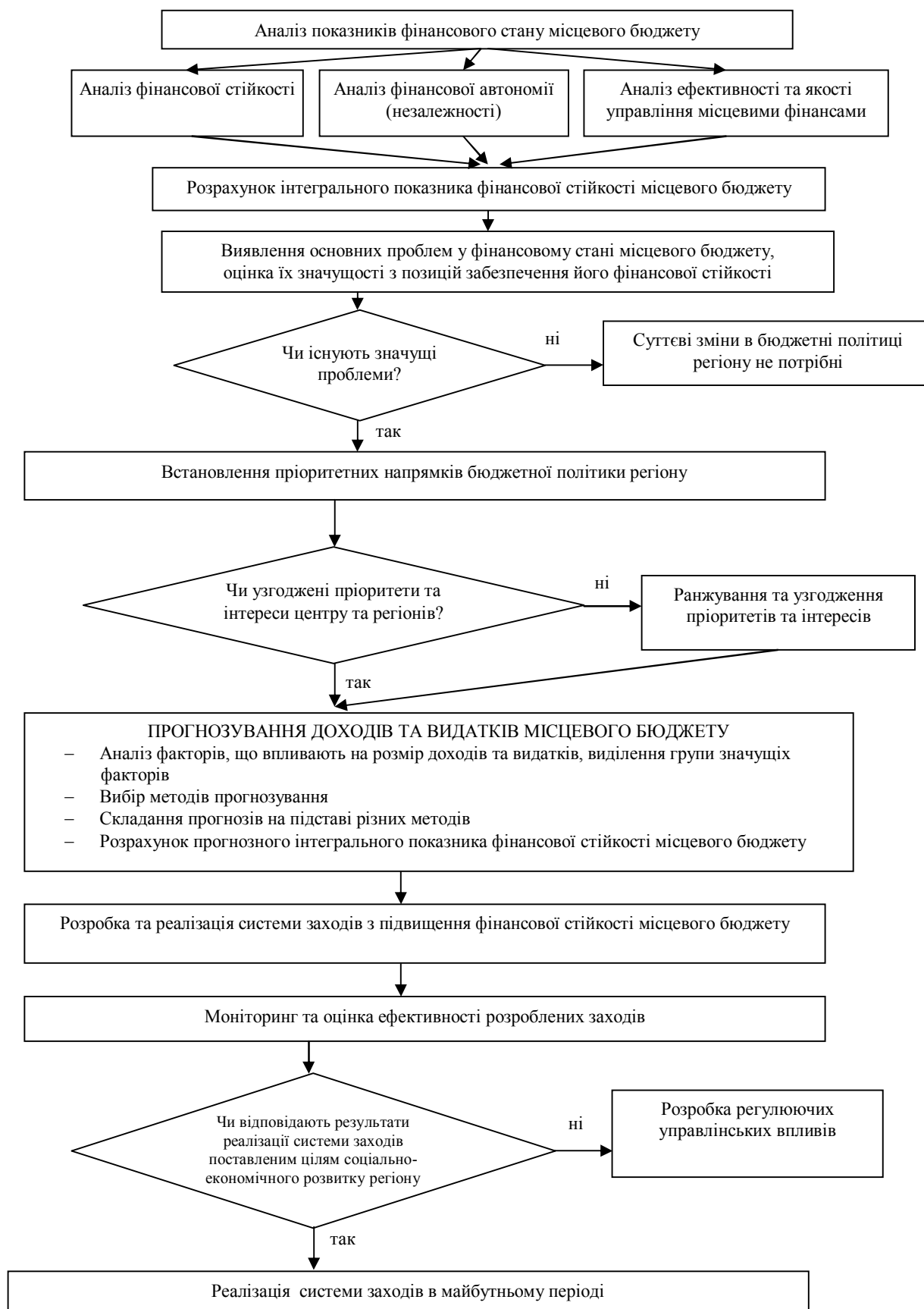

Рис. 1. Послідовність прогнозування фінансового стану місцевого бюджету

Таблиця 2

Результати прогнозування показників зведеного бюджету Луганської області, млн. грн.

	Функція прогнозування	Розрахункові показники*				Прогноз		
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Податкові надходження:	$y = 455,07x + 1991,6$	2 446,67	2 901,74	3 356,81	3 811,88	4 266,95	4 722,02	5 177,09
Місцеві податки і збори	$y = 24,834x^2 - 72,375x + 81,914$	34,37	36,50	88,30	189,76	340,89	541,69	792,16
Неподаткові надходження	$y = 27,874x^2 - 37,751x + 382,08$	372,203	418,074	519,693	677,06	890,175	1159,038	1483,649
Доходи	$y = 73,721x^2 + 171,89x + 2745,6$	2 991,21	3 384,26	3 924,76	4 612,70	5 448,08	6 430,90	7 561,16
Міжбюджетні трансферти	$y = 2273,1e^{0,2061x}$	2 793,36	3 432,69	4 218,35	5 183,83	6 370,29	7 828,29	9 620,00
Дотація вирівнювання	$y = 555,55\ln(x) + 1424,5$	1 424,50	1 809,58	2 034,83	2 194,66	2 318,62	2 419,91	2 505,55
Субвенції	$y = 964,34e^{0,2469x}$	1 234,40	1 580,10	2 022,61	2 589,04	3 314,11	4 242,23	5 430,27
Видатки	$y = 4774,2e^{0,1734x}$	5 678,16	6 753,27	8 031,94	9 552,72	11 361,45	13 512,65	16 071,16
Доходи спец фонду	$y = 364,84e^{0,2399x}$	463,76	589,49	749,31	952,47	1 210,71	1 538,96	1 956,20
Видатки спецфонду	$y = 727,24e^{0,199x}$	887,37	1 082,75	1 321,15	1 612,04	1 966,98	2 400,08	2 928,53
Середня чисельність населення	$y = -0,0191x + 2,3401$	2,32	2,30	2,28	2,26	2,25	2,23	2,21
Валовий регіональний продукт	$y = 15685\ln(x) + 37528$	37 528,00	48 400,01	54 759,73	59 272,03	62 772,03	65 631,75	68 049,60

* за даними Офіційного сайту Луганської обласної державної адміністрації [5]

Прогнозування показників фінансового стану місцевих бюджетів здійснюється за такими аспектами: фінансова стійкість, фінансова незалежність (автономія), ефективність та якість управління місцевими фінансами. Запропонована система показників враховує здатність бюджету покривати його видатки за рахунок різних статей надходжень, ступінь автономії від державного бюджету, а також показники, що відображають результативність фінансової діяльності місцевих органів управління.

Для прогнозування оцінки фінансового стану місцевого бюджету пропонується розраховувати інтегральний показник:

$$ІП_{\phi} = УСП_{\phi c} \cdot g_{\phi c} + УСП_{\phi a} \cdot g_{\phi a} + УСП_{\phi y} \cdot g_{\phi y} \quad (1)$$

$ІП_{\phi}$ – інтегральний показник фінансового стану місцевого бюджету;

$УСП_{\phi c}$ – укрупнений стандартизований показник за блоком фінансової стійкості;

$УСП_{\phi a}$ – укрупнений стандартизований показник за блоком фінансової автономії;

$УСП_{\phi y}$ – укрупнений стандартизований показник за блоком ефективності та якості управління місцевими фінансами;

$g_{\phi c} \cdot g_{\phi a} \cdot g_{\phi y}$ – вага укрупненого стандартизованого показника за блоком фінансової стійкості, фінансової автономії та якості управління місцевими фінансами відповідно.

Результати інтегральної оцінки фінансового стану зведеного бюджету Луганської області у фактичному і прогнозному періодах наведено в табл. 3.

Стандартизація показників здійснюється шляхом порівняння індивідуальних бюджетних коефіцієнтів регіону із середнім значенням по Україні та розрахунок рівня такого відхилення.

Результати розрахунку прогнозних показників показали, що протягом 2013-2015 рр. очікується зростання інтегрального показника фінансового стану зведеного бюджету Луганської області з 0,985 в 2012 р. до 1,142 за рахунок підвищення показників усіх складових фінансового стану: фінансової стійкості, фінансової незалежності, ефективності та якості управління місцевими фінансами (рис. 2).

Таблиця 3

Результати інтегральної оцінки фінансового стану зведеного бюджету Луганської області у фактичному і прогнозованому періодах

Блок	Значущість групи	Назва коефіцієнта	Значущість показників в групі	Значення стандартизованих показників з урахуванням їх значущості			Інтегральний показник з урахуванням значущості групи			
				2013	2014	2015	Фактичний 2012	2013	2014	2015
Аналіз фінансової стійкості	0,41	Коефіцієнт бюджетного покриття	0,25	0,282	0,300	0,318				
		Коефіцієнт покриття з урахуванням трансфертів	0,2	0,206	0,209	0,211				
		Коефіцієнт стійкості бюджету	0,18	0,213	0,229	0,246				
		Коефіцієнт власної (чистої) податкової стійкості	0,09	0,112	0,144	0,177				
		Коефіцієнт загальної податкової стійкості	0,13	0,138	0,141	0,144				
		Коефіцієнт «критичної оцінки»	0,12	0,133	0,140	0,147				
		Коефіцієнт покриття спецфонду	0,03	0,031	0,031	0,030				
		Укрупнений стандартизований показник за блоком аналізу УСП_{фс}		1,114	1,193	1,273	0,411	0,457	0,489	0,522
Аналіз фінансової автономії	0,32	Коефіцієнт бюджетної залежності	0,35	0,377	0,388	0,397				
		Коефіцієнт дотаційної залежності	0,16	0,166	0,168	0,170				
		Коефіцієнт залежності від цільової фінансової допомоги	0,15	0,100	0,089	0,078				
		Коефіцієнт податкової самостійності	0,14	0,132	0,126	0,122				
		Коефіцієнт стійкості доходної бази	0,12	0,118	0,117	0,116				
		Коефіцієнт чистої податкової незалежності	0,08	0,094	0,118	0,142				
		Укрупнений стандартизований показник за блоком аналізу УСП_{фа}		0,985	1,005	1,024	0,304	0,315	0,322	0,328
		Аналіз якості управління місцевими фінансами	0,27	Коефіцієнт дефіцитності місцевого бюджету	0,3	0,331	0,345	0,357		
Коефіцієнт бюджетної результативності	0,14			0,139	0,147	0,155				
Коефіцієнт бюджетної забезпеченості населення	0,14			0,123	0,122	0,122				
Показник якості доходів	0,1			0,073	0,064	0,056				
Показник стабільності доходної частини бюджету	0,09			0,100	0,103	0,107				
Коефіцієнт режиму економії	0,11			0,116	0,119	0,119				
Коефіцієнт податкового навантаження	0,08			0,094	0,101	0,108				
Коефіцієнт стратегічної спрямованості бюджету	0,04			0,048	0,052	0,057				
Укрупнений стандартизований показник за блоком аналізу УСП_{дв}				1,024	1,054	1,081	0,270	0,276	0,285	0,292
Інтегральний показник фінансового стану місцевого бюджету ІІ_ф							0,985	1,048	1,095	1,142

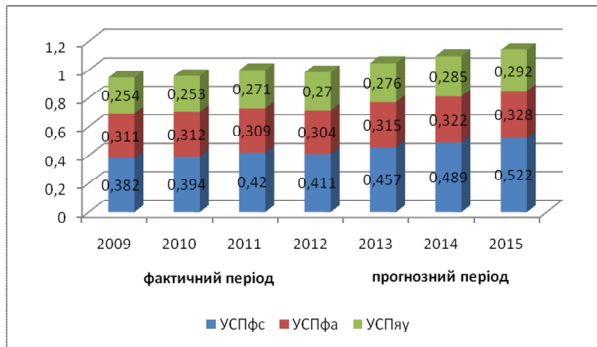

Рис. 2. Динаміка інтегральних показників фінансової стійкості, фінансової незалежності, ефективності та якості управління місцевими фінансами зведеного бюджету Луганської області

Визначення інтегрального показника фінансового стану зведеного бюджету Луганської області обґрунтовує правильність обраного напрямку розвитку бюджету з позицій його сучасного стану й сформованої системи управління.

Висновки. Бюджетне прогнозування є складовою механізмом забезпечення стійкого розвитку регіону. Воно спрямоване на формування інформації щодо фінансової стійкості, фінансової автономії та якості управління місцевими фінансами в прогнозному періоді. Фінансовий стан місцевих бюджетів складається під впливом як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів: географічні, кліматичні, історичні умови, рівень розвитку економіки, спеціалізація, розміщення продуктивних сил, якість управління місцевими органами влади. Запропонований підхід до прогнозування показників фінансового стану місцевого бюджету передбачає використання інтегрального показника з метою оцінки фактичної і очікуваної ефективності стратегії розвитку місцевого бюджету та обґрунтування вибору альтернативних варіантів прогнозу.

Подальші дослідження в цьому напрямку передбачають розробку сценарію розвитку міжбюджетних відносин для підвищення фінансової самостійності регіонів.

Література

1. Воробйов Ю.М. Прогнозування податкових надходжень в контексті Податкового кодексу України / Ю. М. Воробйов, Л.З. Сітшаєва // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції : наук.-практ. журнал. - 2010. - N 4. - С. 13-23.
2. Дегтяр О. Прогнозування величини бюджетних надходжень: методологічний аспект // Публічне управління: теорія та практика. - 2012. - №2(10). - <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2012-2/doc/4/03.pdf>
3. Ляшенко А.Х. Методологічні підходи фінансового планування та прогнозування // Теорія та практика державного управління. - Вип. 3 (38). - С. 357-365.
4. Плєскач В. Статистичний аналіз податкових надходжень до зведеного бюджету України // Вісник

Київського національного університету імені Тараса Шевченка. економіка. 2012. - № 139. - С. 5-10.

5. Показники зведеного бюджету Луганської області. Офіційний сайт Луганської обласної державної адміністрації. Режим доступу: <http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/finance/activity/budget-lugreg/>
6. Сибірська Ю.В. Прогнозування доходів бюджету: обґрунтування вибору методів і моделей та апробація їх на практиці http://www.rusnauka.com/28_NII_2012/Economics/8_115_858.doc.htm
7. Сукрушева Г.О. Необхідність прогнозування витратів місцевих бюджетів в сучасних умовах розвитку економіки України // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2011. - № 36. С. 86-89.

References

1. Vorobjov Ju.M. Prognozuvannya podatkovih nadhodzen' v konteksti Podatkovogo kodeksu Ukraїni / Ju. M. Vorobjov, L. Z. Sitshaeva // Naukovij visnik: finansi, banki, investicii : nauk.-prakt. zhurnal. - 2010. - N 4. - S. 13-23.
2. Degtjar O. Prognozuvannya velichini bjudzhetnih nadhodzen': metodologichnij aspekt // Publichne upravlinnja: teoriya ta praktika. - 2012. - №2(10). - <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2012-2/doc/4/03.pdf>
3. Ljashenko A. H. Metodologichni pidhodi finansovogo planuvannja ta prognozuvannja // Teoriya ta praktika derzhavnogo upravlinnja. - Vip. 3 (38). - S. 357-365.
4. Pleskach V. Statistichnij analiz podatkovih nadhodzen' do zvedenogo bjudzhetu Ukraїni // Visnik Kiїvs'kogo nacional'nogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka. ekonomika. 2012. - № 139. - С. 5-10.
5. Pokazniki zvedenogo bjudzhetu Lugans'koї oblasti. Oficijnij sajт Lugans'koї oblasnoї derzhavnoї administracії. Rezhim dostupu: <http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/finance/activity/budget-lugreg/>
6. Sibirjans'ka Ju.V. Prognozuvannya dohodiv bjudzhetu: obruntuvannja viboru metodiv i modelej ta aprobacija ih na praktici http://www.rusnauka.com/28_NII_2012/Economics/8_115_858.doc.htm
7. Sukrusheva G.O. Neobhidnist' prognozuvannja vidatktiv miscevih bjudzhetiv v suchasnih umovah rozvitku ekonomiki Ukraїni // Visnik ekonomiki transportu i promislovosti. - 2011. - № 36. S. 86-89.

Велентейчик Н.Ю. Бюджетное прогнозирование в обеспечении устойчивого развития региона

Обоснована целесообразность использования экономико-математических, экспертных методов и методов бюджетного планирования для прогнозирования показателей бюджета региона. Приведено последовательность и определенная система показателей прогнозирования финансового состояния местного бюджета. На основе методов экстраполяции осуществлено прогнозирование показателей возведенного бюджета Луганской области. Предложен интегральный показатель оценки финансового состояния местного бюджета.

Ключевые слова: прогнозирование, бюджет региона, финансовое состояние, бюджетное планирование, оценка, устойчивое развитие.

Velenteichyk N.Yu. Budgetary prognostication is in providing of steady development of region

Expediency of of the use of economic mathematical, expert methods and methods of the budgetary planning is reasonable for prognostication of indexes of budget of region. It of is resulted sequence and certain system of indexes of prognostication of the financial state of local budget. On of the basis of methods of extrapolation prognostication of indexes of the erected budget of the of Luhansk of area is carried out. Offered of approach near prognostication of indexes of the financial state of local budget foresees the use of integral index with the purpose of estimation of actual and expected efficiency of strategy of development of local budget and ground of choice of alternative variants of prognosis. The of worked out going near the complex estimation of the financial state of local budget consists in forming systems of

the standardized indexes, which allow to analyse him the financial state after the aspects of financial firmness, autonomy, quality of local financial management, and to define directions of adjusting of interbudgetary relations in a next period.

Keywords: prognostication, budget of region, financial state, budgetary planning, estimation, steady development.

Велентейчик Наталія Юрївна – провідний інженер кафедри «Фінанси» Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, velentejchiknata@mail.ru

Рецензент: Костирко Л.А., доктор економічних наук, професор, завідувача кафедрою фінансів Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Луганськ, Україна.

Стаття подана 17.05.2014 р.